

רוצי שיפרה, רוצי, מאת גינטר שוארברג

פורסם ב-2005 בדו שבועון לפוליטיקה, תרבות וכלכלה על שם אוסייצקי

עברו כבר 27 שנים מהביקור הראשון של אשתי ברברה הייזנג במרתף בית הספר בררחוב בולנהוזאר דאם. כשיצאנו חיבקה אשה זקנה קטנת קומה את ברברה ואמרה לה: "לא מספיק לבכות. צריך גם ללחום". את הדרישה הזאת לא שכחנו. האשה הזקנה כבר נפטרה מזמן, אילה ואנט (Ille Wendt), לוחמת חרות נגד הנאצים.

במרתף הזה ניתלו עשרים ילדים יהודיים. הם באו ממחנה הריכוז אושוויץ והיו בני חמש ועד שתים עשרה שנים. עשר בנות ועשרה בנים. במחנה הריכוז נויאנגאמה ביצע בהם רופא ה-SS קורט הייסמאייאר ניסיונות רפואיים. הוא חתך בעורם והכניס להם נגיפי שחפת. מאוחר יותר הוא הוציא להם את בלוטות הלימפה, כדי לבדוק, אם הם יצרו נגיפים נוגדנים כנגד שחפת. זה נעשה בימים האחרונים של המלחמה. כדי לחפות על הפשעים שלו הוא הורה לתלות את הילדים ב-20 לאפריל 1945 ולשרוף את גופותיהם.

אחרי 1945 שוב למדו תלמידים בבית ספר זה. לא סופר להם דבר על הרצח שבוצע במרתף בית ספרם. רצח הילדים נשכח. רק קבוצה קטנה של לוחמי חרות לשעבר נפגשו כל שנה במרתף בית הספר. אבל מדי שנה הקבוצה נעשתה יותר ויותר קטנה.

שאלתי את עצמי: לשם מה אתה עיתונאי, אם אינך כותב את הסיפור הזה, בדיוק מירבי? אולי קיימים בעולם עוד הורים או קרובי משפחה, שלא יודעים מה עלה בגורל הילדים, ושעדיין מחפשים אותם?

אלא קולווסקי, בת דודתה של רבקה הרצברג יחד עם גינטר שוארברג בסמטת רבקה הרצברג

מאז אנחנו מחפשים. מצאתי רשימה עם שמותיהם, גילם וארץ מוצאם של הילדים, שנכתבה בסתר על יתר אסיר מדנמרק. מצאתי צילומים שנעשו על ידי איש SS. אבל לא ידעתי איזה שם מתאים לאיזו תמונה. הדפסתי מדעות חיפוש עם השמות והצילומים בשפות שונות ושלחתי את אלו לארצות מוצאם של הילדים ולישראל. שם, בתל אביב, פתחה פקידה חוקרת בתביעה הכללית את החבילה, אלה קולובסקי: "הרי זאת בת דודתי". היא כתבה לי. היא באה להמבורג, סיפרה את סיפורה שהביא אותה מברלין לווארשה, לאושוויץ לברמן ולישראל. והיא סיפרה את סיפור בת דודתה רבקה הרצברג מצדונסקה וולה (Zdunska Woda) בפולין. לאביה היה שם מפעל טכסטיל קטן. הוא נרצח באושוויץ. אמה מאניה שרדה את אושוויץ, הגרה לארצות הברית והתחתנה שם. כשאלה קולובסקי כתבה לה, היכן שבתה רבקה נרצחה, היא הייתה אחרי אירוע מוחי קשה. היא כבר לא יכלה לזהות את ביתה הקטנה בתמונה, ונפטרה זמן קצר לאחר מכן. אבל אלה קולובסקי חזרה שוב ושוב להמבורג, והייתה לנו לחברה נאמנה. יום אחד היא הביאה איתה אשה מברמן, הני ברונקן (Henny Brunken), שתמיד נתנה לה בבזמן המלחמה בסתר לחם, כאשר היה על האסירים לנקות את ההריסות, אחרי התקפי פצצות של מעצמות הברית. בהמבורג ראתה פאליציה זילברברג בשבועון STERN את תמונת בת אחותה הקטנה רוחלה זילברברג מצאויכוסט (Zawichost) בפולין. היא הייתה ביתו של הסנדלר ניסון זילברברג. כשהצבא הגרמני כבש את פולין פאליציה, שהייתה בהריון, ברחה עם בעלה יחד עם ניסון מעבר לגבול, לשטח הכיבוש של ברית המועצות. הם רצו, ברגע שזה יהיה אפשרי, להביא אליהם את רוחלה יחד עם אחותה אסתר והאמא פייגה.

רוחלה זילברברג

אבל ממש באותו יום, בו הגיעה הרשות המתאימה, התקיפה גרמניה את ברית המועצות. משפחת זילברברג הועברה רחוק למזרח, לאובקיסטאן. כמעט שלא היה מה לאכול. מאקסים, בנה הקטן של פאליציה, מת בדרך מרעב.

אחרי המלחמה חזרה המשפחה לפולין. בפולין עדיין הייתה אנטישמיות פעילה, והם גורשו גם מכאן. פאליציה ובעלה הגיעו להמבורג בגרמניה, ואילו ניסון היגר לניו יורק. ארבעים שנה אחרי רצח הילדים נודע לו בניו יורק מה קרה לרוחלה. הוא בא להמבורג, עמד במקום בו נרצחו ילדיו ושתק, ושתק. הוא נפטר לפני שלוש שנים.

המקריות עזרה לנו. ב 1983 סיפרו לנו בהמבורג חברים על שכנה שלהם: היא ובנה גיאורג היו יחד עם הילד היהודי סרג'יו דה סימוניס, ששמו נמצא על הרשימה שלנו, באושוויץ. גיאורג וסרג'יו שיחקו יחד.

שתי נשים מראות זו לזו את המספרים שקועקעו בזיכרונותיהם ב 1944 כשהגיעו לאושוויץ. גיזלה דה סימונה, אמו של סרג'יו עם המספר 76516, ומרגריטה וילקנס עם המספר 76515. בפרוסים אדחים המספרים הוחלפו בטעות. KZ-Gedenkstätte Neuengamme, Sammlung Günther © Schwarberg, 2002-0957

לבסוף מצאנו את אמו של סרג'יו בנאפולי. ב 19 לאפריל 1984 קיבלנו את פניה עם זר פרחים בתחנת הרכבת של המבורג. מקרון השינה ירדה גברת שברירה. "האם את מכירה את האשה הזו?" שאלתי את אמו של סרג'יו והצבעתי על אמו של גיאורג. היא הביטה בפניה, לא.

שתי הנשים הפשילו את השוולים שלהן והראו אחת לשניה את מספרי אושוויץ שהיו על זרועותיהם. לאמו של גיאורג היה המספר 76515 ולאמו של סרג'יו היה המספר 76516. ב 20 לאפריל 1985 עמדה גיזלה דה סימונה במקום מותו של בנה, יחד עם הרבה חברים מאיטליה ומגרמניה. כשהיא חזרה לנאפולי היא אמרה בפרידתה: "אני לא רוצה להאמין שהוא מת. אני רוצה להזקין מאוד, כדי שתהיה לו אמה כשיחזור." היינו מאוד עצובים כשהיא נפטרה ב 1988 בנאפולי.

סרג'יו דה סימונה עם בנות דודו טאטיאנה ואלכסנדרה ביום הולדתו השישי ב 29.11.1943. שתי הבנות הועברו ב 1944 יחד עם סרג'יו לאושוויץ.

עכשיו באות בנות דודתו של סרג'יו, אנדראה וטאטיאנה, שלא רצו לדבר יותר אף פעם עם גרמנים, לא לקרוא עתון גרמני ולא להשתמש במכונה מתוצרת גרמניה. אבל בשנה בה הגיעו לכאן, אמרה אנדראה לברברה ולי, שני גרמנים: "אנחנו אוהבות אתכם". אנחנו מוצאים יותר ויותר קרובי משפחה, יותר ויותר סיפורים נוגעים ללב. למשל סיפורה של שיפורה מור. בעיתון "מעריב" היא קראה על גורל הילדים מרחוב בולנהוזר דאם, וגילתה שם את תמונת אחותה בלומה מאקלר. ב 1998 היא באה להמבורג וסיפרה לנו: ההורים ניהלו בית מסחר למוצרי חקלאות מול בית העירייה בעיירה סאנדומיארוץ (Sandomierz) בדרום פולין. המשפחה הייתה מאוד אדוקה. היא הייתה כה אדוקה, שהסבתא, אסתר חיה לבית אדלר, סירבה להגר לארגנטינה. היא חששה שאי אפשר יהיה לקנות שם בשר כשר. משפחת מאקלר נשארה בפולין. רק דוד אחד של שיפורה שרד את השואה בארגנטינה.

שיפורה מור בגן הורדים באתר הנצחה ב 2009. Silke Goes ©

באוקטובר 1942, כשהיא הייתה בת חמש ואחותה בלומה בת שמונה, הייתה ראציה ב סאנדומיארוץ. אמה צעקה "רוצי שיפורה, רוצי!" היא רצה. ומאז לא ראתה יותר את בני משפחתה. שכנה פולניה החביאה אותה ברפת, בתוך בור ברצפה. שנתיים וחצי נשארה הילדה במחבואים שונים ושרדה גם ראציה נוספת. אחרי השחרור לקח אותה קצין סובייטי יהודי תחת חסותו, כאילו הייתה ביתו. היא שקלה שמונה קילו בלבד. הוא רצה לקחת אותה למוסקווה ולאמץ אותה, אבל שלטונות הצבא האדם לא הירשו זאת. הוא הביא אותה לבית יתומים בלובלין. משם היא הגיעה לקיבוץ משמר העמק בישראל. גרמניה יהודיה טיפלה בה כאם לכל דבר. היא קיבלה את השם העברי מור. בהמבורג היא כמעט ולא יכלה לרדת למרתף. "חשבת, שאני אשה חזקה שהחיים חיקו אותי. אבל כשעמדתי במרתף הזה הרגשתי כאילו אני מתפרקת לחלקים. החוויה הייתה כה חזקה, שרעדתי בכל גופי." למחרת היא הוזמנה לגן ילדים של הצלב האדום שנקרא על שם אחותה. זו הייתה עוד חוויה חזקה מאוד עבורה. הילדים שאלו אותה על חייה, על אחיה ואחיותה, שרו לכבודה שירים בעברית וציירו עבורה ציורים. "אמרת לעצמי: ילדים שמסוגלים לשאול שאלות כאלו, הם הדור, שיוכל למנוע מעשים נוראים כמו השואה

בעתיד."

כמעט כל שנה היא באה אלינו להמבורג לעצרת הזיכרון.

אנס ואן סטאורן

קרובת משפחה אחת עוד לא הייתה כאן אף פעם: אנס ואן סטאורן (Ans van Staveren) מאוטרכט בהולנד. היא הדודה של האחים אדוארד ואלכסנדר הונרמאן מאיינדהובן, שהגיעו יחד עם הוריהם לאושוויץ. אף אחד מהם לא חזר. אנס התחבאה בכפר קטן, בדיר חזירים, מאוחר יותר במנזר. כששמעה מאיתנו ששני בני אחיה נרצחו בהמבורג ואנחנו ביקשנו ממנה בוא אלינו לטכס האזכרה השנתי, היא סרבה. "אינני נוסעת לארץ, בה הרוצח של ילדי אחי לא נענש בגלל מעשה רצח זה".

קצין ה SS ארנולד שטריפל, שפיקד על מעשי הרצח ברחוב בולנהוזר דאם, מעולם לא הועמד למשפט בגלל מעשים אלו. מערכת המשפט של המבורג מצאה אלפי הסברים לכך. כהסתבר, למה רצח זה לא יכול להחשב כ"אכזרי", נפל המשפט הנורא הבא: "מעל ללקיחת חייהם של הילדים, לא נגרם להם כל נזק נוסף".

אנחנו הבננו את ההחלטה של אנס. שוב ושוב ביקרנו אותה ליימי ההולדת שלה ולחגים. היא הפכה ל"דודה אנס" שלנו. ב 25 ליולי שוב הוזמננו לבקר אותה יחד עם רבים אחרים. זה יהיה יום הולדתה המאה.